

увага була зосереджена на формуванні простої робочої сили без власної точки зору, без власних ідей, думок, переконань. За своєю «природою» радянський режим був тоталітарним, а тому переслідував ідею, що робочим класом завжди легше управляти ніж елітою, нав'язуючи їм свою політику.

Важливим поштовхом до формування та розвитку громадянського суспільства після повалення радянського режиму став вплив морально-релігійних норм. Йдеться про те, що українська еліта в добу глобалізації повинна сформувати у своїй свідомості релігійно – моральні принципи, які знайшли втілення у праві. Свобода особистості отримати справді християнське наповнення. В українському громадянському суспільстві свобода не лише може, але й повинна здобути християнський вимір, адже без християнської еліти така перспектива видається примарною, принаймні на ближчі десятиліття.

Отже, можна зробити висновок, що на рівень правосвідомості та на формування громадянського суспільства в Україні визначальний вплив мають моральні, релігійні та психологічні фактори: менталітет даного народу, індивідуальне сприйняття права і правове виховання, зокрема, виховання відповідальності за свої і чужі вчинки, загальна гуманізація цілей суспільного розвитку і методів її реалізації. Правосвідомість є показником психічного і ментального здоров'я нації, внутрішньої культури її окремого індивіда і доцільності існування певної соціальної групи.

Кудерміна О.І.,

кандидат психологічних наук, доцент, зав.
кафедри юридичної психології НАВС

СУЧАСНІ ОЗНАКИ СОЦІАЛЬНОГО КОНТУРУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОНЦЯ

Суперечливі політичні перетворення в нашій державі останніх років викликали появу феномену соціальної уваги до діяльності правоохоронних органів з боку представників громадських організацій, засобів масової інформації, владної еліти, що спричинило асиметричну тенденцію в суспільній свідомості: жагу до рішучих дій щодо боротьби з корупцією, іншими негативними проявами суспільного життя та апатичність стосовно ресурсного забезпечення засад правоохоронної діяльності (нормативно-правового, матеріально-технічного, кадрового тощо).

Між тим, для ефективного функціонування системи органів внутрішніх справ суспільством повинні бути створені певні умови. Вони полягають в наданні ресурсів, що забезпечуються на державному рівні, а також у сприянні кожного пересічного громадянина діям працівника кримінальної міліції, дільничного інспектора, слідчого в ході профілактики, розкриття та розслідування фактів порушення закону. На жаль, коли відносно громадянина вчинюється злочинне діяння, перше слово, яке приходить йому на думку вигукнути, – це слово «міліція», тоді як звернення працівника про сприяння до перехожого, що був очевидцем злочину, найчастіше залишається без позитивної відповіді. Населення «нічого не бачить, не чує та нікому ні про що не розповідь».

Аналіз детермінант зазначеної тенденції приводить нас до визначення їх витоків у національній ментальності населення держави (популярна приказка про майно сусіда), відсутності у громадян розуміння засад благополуччя кожного окремого осередку суспільства (сильна держава – сильна родина) та недостатньої сформованості суспільної ідентичності («Я» – частка держави).

В той же час, звичка суспільства до «смирного» існування системи МВС України призвела до визначення виключно обов'язків правоохоронців перед громадянами з «забуттям» їх прав. Будь-які ресурси не безмежні, в тому числі ресурси правоохоронної системи. Епізодичне поповнення автопарку ДАІ, «крапельна» закупівля техніки для криміналістичних підрозділів не вирішує проблем матеріально-технічного забезпечення діяльності системи органів внутрішніх справ, що поглиблюються з кожним роком.

Окремої уваги потребує аналіз ставлення держави до людського ресурсу системи МВС України. Вступаючи до лав міліції, майбутній працівник приймає присягу, в якій урочисто клянеться завжди залишатися відданим народові України, суворо дотримуватися її Конституції та чинного законодавства, бути гуманним, чесним, сумлінним і дисциплінованим, зберігати державну і службову таємницю. Суспільство, у свою чергу, нічого не обіцяє міліціонеру. Згідно з нормативно-правовими засадами правоохоронної діяльності, працівник не має права не вийти на роботу (за винятком хвороби), не має права на страйк, на відмову виконувати свої обов'язки в разі особистого несхвалення наказу начальника тощо.

Кожному працівнику органів внутрішніх справ притаманні звичні для інших громадян проблеми соціального та пенсійного захисту, матеріальні та житлові труднощі. Особливого значення вищенаведене набуває, виходячи з екстремального характеру діяльності правоохоронців, безпосередньо пов'язаної з ризиком для здоров'я та життя. Обіцянки

владної еліти зайнятися проблемами правоохоронної системи, як тільки будуть розв'язані першочергові проблеми життєдіяльності держави, вже не можуть задовольнити конкретного правоохоронця окремо та професійну спільноту загалом.

Водночас злочинність, на відміну від правоохоронної системи, «удосконалюється» безперервно – вона не обмежена технічними, матеріальними та інтелектуальними ресурсами. Безумовно, на ентузіазмі старих кадрів міліції та оптимізмі, енергії молодих працівників базуватися в боротьбі з сучасними проявами злочинності вже неможливо. Виправдано виникає незадоволеність населення результатами та методами діяльності працівників правоохоронних органів. Заради справедливості тут слід зауважити, що в переважній більшості випадків людина не стає міліціонером із метою отримувати хабарі та фізично знущатися над іншими особами. Суспільство своїм ставленням змушує працівника вдаватися до таких дій.

Визначена ситуація обумовлює необхідність реформування системи органів внутрішніх справ України. Реформаторські думки «витають у повітрі» з моменту появи конкретних ознак стагнації правоохоронної системи, відсутніх та видимих у життєдіяльності кожного пересічного громадянина нашої держави. Водночас, пропозиції щодо реформування системи носять різноспрямований характер та зумовлені політичними уподобаннями владної еліти в кожний окремих проміжок її повноважень.

Подальший аналіз чинників сучасного стану системи правоохоронних органів нашої держави потребує розгляду їх ролі в суспільному житті. В останні роки бурхливих політичних перетворень у нашій державі в суспільній свідомості закріпився лозунг «Міліція з народом». Зміст цього лозунгу, на перший погляд, достатньо позитивний. Однак факт його появи та більш прискіпливий онтологічний аналіз дозволяє визначити певну тенденцію в розумінні місця та ролі правоохоронних органів у життєдіяльності суспільства. По-перше, міліція – це й є представники народу; по-друге, існування міліції зумовлено необхідністю забезпечення прав та свобод громадян, тобто народу.

Виникнення вищезазначеного лозунгу в суспільній свідомості припускає можливість використання потенціалу МВС України всупереч законним засадам їх діяльності. Тобто пересічні громадяни допускають можливість застосування ресурсів правоохоронної системи з метою забезпечення окремих владних інтересів у ході політичної боротьби. На жаль, ставлення влади, незалежно від її політичної орієнтації, надає підстави визначити об'єктивні підвалини виникнення вищенаведеного припущення. У загальному вигляді, згадане припущення вписується в

схему «суб'єкт – об'єктних» стосунків влади та конкретного працівника правоохоронних органів. Ставлення до працівника як до засобу задоволення своїх політичних амбіцій з боку владної еліти ґрунтується на законодавчо обмеженій свободі його дій.

В суперечливих ситуаціях політичних протистоянь сучасного життя нашої держави працівник правоохоронних органів опиняється в ситуації дисонансу між змістовним наповненням наказу керівництва та власним розумінням законного обґрунтування дій, які від нього в обов'язковому порядку вимагаються. Тож він потенційно знаходиться в внутрішньоособистісному конфлікті, що зумовлюється суперечностями між ставленням до нього з боку влади як до «речі» та власною шкалою «добре – погано». Це визнається потенційно небезпечною ситуацією для існування держави загалом та життєдіяльності кожного пересічного громадянина, зокрема.

Реаліями сучасного існування системи правоохоронних органів є зміна орієнтирів у засадах її діяльності з нормативно-правових на моральні. Дедалі частіше представники політичних партій та громадських організацій закликають працівників правоохоронних органів діяти згідно із власною совістю. Зауважимо принагідно, що категорія «совість» належить до нормативної системи моралі та змістовно наповнюється виключно на основі життєвого досвіду особистості, виховання та культури працівника. Дискутувати про відповідність моральних цінностей окремого працівника правоохоронних органів загальноприйнятим у суспільстві соціальним нормам недоречно. Але підміна законних засад діяльності правоохоронця моральними досить зручна для влади в умовах існування «штучного» керування суспільними відносинами в державі.

Опосередкованим підтвердженням ставлення владних інституцій до працівників правоохоронних органів на засадах «суб'єкт – об'єктної» взаємодії та маніпулювання нормативно-правовими засадами їх діяльності є актуальна ситуація з преференціями згідно Закону України «Про міліцію» та іншими нормативними документами. Неодноразово Конституційний Суд України надавав пояснення стосовно законодавчого змісту прав правоохоронців та необхідності трактування їх у контексті соціального захисту працівників правоохоронних органів. Водночас, рішення вищої законодавчої ланки нашої держави не заважає Кабінету Міністрів України інтерпретувати визначені в законодавстві засади соціального захисту правоохоронців як пільги та прирівнювати їх до пільг інших прошарків населення з подальшим скасуванням. Дефіцит державного бюджету – досить важлива підстава для економії, але чи виправдана вона стосовно фахівців, що ціною власного життя забезпечують спокій у державі? Це запитання риторичне.

Узагальнення наведених чинників приводить нас до висновку про наявність негативних ознак соціального та професійного середовища сучасного правоохоронця, викликаних об'єктивними чинниками розвитку нашої держави.

Кушакова-Костицкая Н.В.,
кандидат юридичних наук, с.н.с.
професор кафедри філософії права і
юридическої логіки НАВД

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ ПСИХОЛОГИИ В УКРАИНЕ В НОВОЙ ПОЛИТИКО-ПРАВОВОЙ РЕАЛЬНОСТИ

Сегодня можно каждый день наблюдать откровенную деволуцию юриспруденции как в Украине, так и во всем мире, особенно за счет влияния (в смысле давления) на национальные правовые системы так называемых «цивилизованных» стран. Основные отрицательные тенденции на примере Украины в этом процессе можно охарактеризовать следующим образом:

1) преобладание правового нигилизма в правосознании различных категорий граждан. На практике для маргиналов и олигархов несоблюдение законов – способ легкой наживы. Средний класс в целом склонен к законопослушанию и правопорядку, но не доминирует в украинском социуме;

2) скепсис и откровенное неуважение по отношению к официальной власти – законодательной, исполнительной, судебной. В частности, идеология, навязываемая в обществе через СМИ (большинство которых спонсируется иностранными фондами и организациями), всячески культивирует негативное отношение к судьям, прокурорам, милиции и другим представителям правоохранительных органов, используя такие, безусловно, объективные факторы, как наличие коррупции, определенные профессиональные и личные качества, не способствующие созданию их положительного имиджа;

3) отмена и принятие законов - периодически с последующим их невыполнением. Так, каждая вновь пришедшая к власти политическая партия или ее лидеры немедленно начинают отменять уже действующие или принимать новые законы, выгодные, как им кажется, на тот момент. Уникальный пример – принятие изменений к Конституции в 2004 г., затем их отмена в 2010 г. и возвращение этой же редакции Конституции в 2014 г. Причем одни и те же политики сначала выступили против этих изменений, а потом вернули обратно редакцию Конституции, против